

clàssic, la Lluna de les llunes 'la més formosa de les dones Faç-de-Lluna'.

Que això seguia vivíssim i productiu entre els parlants de l'hispano-àrab, és un fet ben establert i conegut. No en tinc a mà gaires proves, però almenys una: el riu *Guadalete*, on es produí la «pèrdua d'Espanya» a mans dels àrabs i moros, es deia, en àrab granadí, *guid audja* (*PAlc*, 65a44), o en àrab clàssic *yādi 'aūdiya* واد أو ديتا: és a dir 'el riu dels rius' = 'el riu celebèrrim', 'el de la gloriosa i famosíssima batalla'.¹⁰

Estic segur que això reapareix imitat en la nostra llengua, per un bon nombre de NLL valencians: recordem, p.ex., el nom de *Torres-Torres*, vora el riu Palància, prop de Morvedre, que crec catalanització demo-etimològica de *turra at-túrar* 'ribera de riberes';¹⁵ i, amb lleu variació en catalanitzar, sospito que és cas semblant el de *Mira-flor/Mira-rosa* (V. art.); i el de *Guadassèquies*, on *yadi* 'riu' s'apariona potser amb una variant del quasi-sinònim *sèquia*.

Jo aniria més enllà, encara, conjecturant si no es produí, també el cas amb alguns NPP. És *Joan de Joanes* (o de *Joans*?) el nom del gran pintor valencià, que nasqué a la Font de la Figuera entre 1507 i 1523 (*GGRV* II, 608-609); el seu cognom era *Macip*, i sé que a la seva família els digueren *Joanes* o «los *Juanes*» (malauradament tots els biògrafs que tinc a mà escriuen en castellà *Juan de Juanes*), però ¿no fou perquè a ell, el més il·lustre de la família, li digueren 'el més gran dels Joans'?³

Quin castell més principal per als moriscos que la ciutatella del pertinaç rebel Alazrac? Allí on els moriscos, davant l'amenaça d'expulsió ja s'anaven refugiats, a fi del S. XVI, a la part més fràgil del terme, i després de decretada l'expulsió encara, sense emigrar, lliuraren la darrera batalla en les fondàries del Barranc de MALA - FI!

¹ En efecte sembla que Alfons X hi tenia almenys part de la culpa, car en aquesta entrevista amb Alazrac li havia posat els dits a la boca: i el moro «besà-li la mà --- e Alaçrach dix-li que, si ell se volia, caçaria castells del Rey d'Aragó ---; e era-y un cavaller de la nostra terra qui hoý les paraules ---, Miquel Garcés, e dix-nos-ho tot --- e quan Nós haguem tolt a Alaçrach tot ço que-ns havia gitat de nostra terra, enviam carta al Rey de Castella --- fayem li saber que li havíem tolt [a Alazrac, és clar] en VIII dies XVI castells ---». Alfons el Savi no era tan idealista i de bona fe, ni s'ocupava tant del cel com ha pretès la història escrita pels castellans: «dum caelum spectat, contemplaturque astra, terram amissit»: si en va perdre fou perquè en volia massa (Xàtiva i tot), i mirava de pendre-la el seu sogre català: «havem hoit d'abans que'l rey de Castella s'era avengut al lo rey de Granada ---». El tret li eixí per la culata, car el granadí havent flairat la poca avinença entre els dos reis cristians, crida els moros d'Àfrica («los moros d'alén mar e que passassen los Genets ['Zenetes'] --- porien cobrar tota la terra del Rey de Castella»; Alfons, adonant-se'n, «desafià lo rey de Granada», però ja era massa tard: els ari-

cans i granadins reprenen Múrcia i Alacant. Ja sabem que En Jaume amb els seus fills, es decidí a reconquistar Múrcia sense ajuda de Castella vint anys després; i magnànim, la tornà al seu gendre. — Fets ja exposats per Chabàs, amb més detalls i no gaire diferència en *El Arch.* IV, 280-282. — ² Hipòtesi inútil, motivada per la ignorància del fet que el mossàrab d'aquesta zona —almenys en illots com aquest i Castalla (com sabem per Enric Valor)— mantenia la -LL- llatina com geminada, sense palatalitat. Ve, doncs, del ll. VILLA. Tothom està d'acord que la *Bilbilis* de Marcial, era el nom ibero-basc d'una ciutat veïna de Calatayud. — ³ No voldria assegurar sense més estudi si el superlatiu d'aquest tipus, ha estat sempre exclusiu de les llengües semítiques, o dels ambients on els semites feren forolla. En la *Cena Trimalchionis* de Petroni, llatí vulgaríssim, es llegeix *olim olimorum*, que Ernout tradueix «a la fin des fins», i Miodonski «von fruchttester Zeit an» (*ALLG* XIII, 280-281). Tanmateix recordem que ja llavors els baixos fons de Roma formiguejaven de jueus, i que Neró prengué pretext dels crims que els penjaven els sacerdots dels temples, per a la primera persecució de cristians. Cf. encara el que dic en el *DECat* VII, 365, n. 8. I recordem que les obres titulades *Rondalla-de-Rondalles* són obra d'un valencià (L. Galiana, 1768) i d'un mallorquí (T. Aguiló, 1815), encara que també el castellà Quevedo i el napolità Giambatt. Basile (fi S. XVI) són autors d'obres de títol paral·lel... però ells també vivien en medis on hi hagué forta influència àrbiga o hebrea (*DECat* VII, 440).

CASTELLDEFELS

Poble del Baix Llobregat, a la costa, al Nord-est del masís de Garraf.

PRON MOD.: *kastél daféls*, oït a Viladecans i a Gavà per Casac.

DOC. ANT. *Kastrum Felix* a. 967 (*Cart.St.Cugat* I, 73); *Castello de Feles* a. 970 (*Cart.St.Cugat* I, 76); *Castrum de Feles* a. 970 (Mas, IV, 63); *Castrum quod dicitur Felix* a. 987 (Balari, *Orígenes*, 253-4); *Castro de Fels* a. 1024 (*Cart.St.Cugat* II, 143); *Castro de Fels* a. 1254 (*Marca Hispanica*, 1120); *Castro Fidelium* a. 1254 (*Marca Hispanica*, 1120); *Castel de Felchs* a. 1316 (Carreras Candi, *Mi. Hi. Ca.* I, 119); *Castell de Felchs* a. 1393 (*Homen. Rubió i Lluch* II, 287).

ETIM. Del català *castell* i del NP *Fèlix*, és a dir, «castell de Fèlix». La forma *Castro Fidelium* que apareix a *Marca Hispanica* (a. 1254) és una reconstrucció pseudo-etimològica que es revela com a artificial perquè en el mateix document apareix la forma *Castro de Fels*, que és la forma real i que correspon a l'etimologia ja ben establerta per Balari, *Orígenes*, 253-4 i altres. J. F. C.

Castell de l'Areny, V. Areny, Castell de l'~